

BENKŐ ELEK

Filozófiai és Történettudományok Osztálya

1954-ben született. Az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézetének igazgatója. A magyar középkori régészet vezető kutatója. A nevével jelzett hat önálló és további három, társszerzőségben megjelent könyve monografikus jellegű. Kiemelkedő jelentőségű *A középkori Keresztúr-szék régészeti topográfiaja*, *A középkori Székelyföld* című monográfia, a középkori harangöntésről és a zarándokjelvényekről írt könyve, a székelyföldi középkori mezővárosokról, a székelyföldi középkori udvarház és nemesség problémájáról, az erdélyi középkori bronzművességről és a székely írásról (rovásírás) készített monográfiái. E művek mellett hatvanhat cikk és nyolcvanegy lexikonszócikk szerzője. Külön említendő *A középkor és a korai újkor régészete Magyarországon* című kétkötetes és az *In medio regni Hungariae* című, kézikönyv jellegű tanulmánykötet megírásában és szerkesztésében nyújtott teljesítménye. Külső alapító tagja az ELTE Régészet Doktori Programjának, előadásokat tart a Babeş–Bolyai Egye-

tem magyar nyelvű tagozatán. 2012 óta önálló doktorátusvezetői joga van a romániai egyetemeken.

Ki volt a mestere?

Nem tudok egyetlen nevet említeni, de egy vázlatos áttekintés tanulságos, jelzéseként annak, hányféle szálból, hatásból, fiatalkori benyomásból vagy felnőttkori, tudatos tanulásból tevődik össze a „mester” képe. Csak később eszméltem rá, hogy ebben művészettörténész édesanyám (B. Nagy Margit) szerepe milyen nagy volt. Ő egyébként inkább távoltartani igyekezett engem az 1960–70-es évek Romániájában sok bajjal járó bölcsészeti kutatásoktól, azonban emberi tartása, kiváló íráskészsége, a források feltétlen tisztelete és a ránk maradt emlékek megóvásáért érzett éggő aggodalma döntőnek bizonyult pályaválasztásomban. Komoly hatással volt rám szüleim tudós baráti köre; hajdani kedves kolozsvári szomszédunkat, Szabó T. Attilát említem, akinek több tudományágra is kiterjedő nagy átlátása hihetetlen szerénységgel és segítőkészséggel párosult. Utóbb, egy-egy délutáni szakmai beszélgetés után késő este még becsengetett, doboznyi cédulával a hóna alatt. Szeretettel és sok köszönettel emlékezem a budapesti ELTE tanáira, akik tudták, hogy egyetem után vissza fogok térni Erdélybe, és ezért esetenként különös gondossággal foglalkoztak velem. Gerics József kőkemény latinórájáról idézek: „magának ezt tudnia kell, mert maga a medvék közé megy majd haza”. A történettudomány és a forráskutatások, a régészet és művészettörténet felé egyszerre érdeklődve a településtörténész G. Bolla Ilona kedves emlékét idézem, Marosi Ernő emlékezetes óráit, és a régésznek is elsőrangú Tóth Sándor dörmögését a veszprémfajsi templomrom nehezen érthető részletei fölött.

László Gyula és Bóna István előadásait az akkor születő magyarországi középkori régészet korszerű gyakorlati ismereteivel kiegészítve a kiváló tehetségű régész, az Esztergomot és környékét kutató Horváth István tanítványa lehettem. A kárpát-medencei (késő) középkori régészeti emlékegy európai léptékű áttekintésére tudományágunk nesz-tora, Holl Imre ösztönzött.

Mi volt az az eredmény munkája során, amehyre igazán büszke?

Három dolgot említenék. Egyrészt a székeleyekkel kapcsolatos korai kutatásokat a Székelyföld egyik kis múzeumában, ahol a kezdetben reménytelenül széteső részletekből tíz éven át tartó helyszíni kutatás után értékelhető összkép kezdett kirajzolódni, aminek finomítása máig tartó munkát adott. Másrészt a Székelyföld környéke, elsősorban a szomszédos Szászföld és a belső-erdélyi vármegyék jobb megismerése egy további átfogó téma, a középkori Erdély bronzművessége (elsősorban harangok és keresztelőkutak) részletes vizsgálatára ösztönzött. Ez nemzetközi műhelyösszefüggésekhez, a középkori zarándokjelvények és a távolsági kapcsolatok felismeréséhez és számos regionális probléma észleléséhez vezetett, ami az 1980-as évek elszigetelt erdélyi világában meghatározó jelentőségű volt. Végül ezek a mind szélesebb körű

kutatások alapozták meg azt a szerzői és szerkesztői munkát, amely a Kárpát-medence középkori emlékegyének átfogóbb értékelésére vállalkozott az elmúlt években. Büszke vagyok rá, hogy eredményesen közreműködhetem Magyarország központi régiója, a királyi emlékeiről nevezetes *medium regni* régészeti és környezettörténeti kutatásában.

Magányos kutató vagy inkább csapatjátékos?

Eredendően megrögzött magányos kutató vagyok, ez azonban az elmúlt egy-két évtizedben sokat oldódott. Be kellett látnom, hogy – különösen az általam mindig frekvenciát határterületeken – egyedül gyengék és elszigeteltek vagyunk, a medievisztika átfogó problémáinak elemzése, új kutatási témák elindítása, összefoglaló tanulmánykötetek szerkesztése is csak egymást értő pályatársakkal és kollégákkal lehetséges. Mostani, középkori környezettörténeti projektünkben régészek, történészek, biológusok és geológusok dolgoznak együtt, élénk, de nagyon hasznos vitákkal tarkítva munkánkat. Csak magamra támaszkodva eredményesen sem egy nagyobb történeti korszakot kutatni, sem pedig egy kutatóintézetet fejleszteni és fiatalítani nem lehet. Ezzel együtt nagyon igénylem az egyéni kutatómunkát, és amikor csak lehet, írok; sok tervem és több, formálódó könyvkézirat van.